

da ljudski učitelj, kateri se ni nikoli napeljeval, da *bi si izobraženja iskal v domačem jeziku, poslednjič vse veselje zgubi do domačega slovstva in le po tujem hrepeni, ker se mu brez truda odpira. Vprašajmo le sami sebe, koliko nas je izobraženih za naše domače slovstvo! Za nemško slovstvo izobraženih nas je pa še manj, in to vsled tega, ker pri podučevanju slovenske mladine nemški jezik le z majhnimi izjemami rabiti moremo.

(Dalje prih.)

Pervi splošni zbor slovenskih učiteljev v Ljubljani.

(24. septembra 1872.)

(Dalje.)

Predsednik. K g. predgovornikovim opombam dostavljati moram, da je slavni deželni šolski svet že nekterikrat nove knjige ljudske šole dajal odboru učiteljskega društva v pretres, vendar vselej ne. Nadjamo se, da se bode v prihodnje na naše pravične želje še bolj oziralo in da se bode vsaka nova knjiga za ljudske šole zraven učiteljskega izobraževališča dajala tudi odboru učiteljskega društva v presojo.

Petar Tomič, profesor višje realke v Rakovcu pri Karlovcu na Hrvaškem: Dopustite mi dragi bratje in rojaki, da i ja kot gost iz hrv. vojaške krajine rečem nekoliko besed. Ja sem proputoval in precestoval kranjsko deželo in sem videl, da je tu skoro vse tako, kakor pri nas v vojaški krajini, kjer so nas Turki in drugi sovražniki hoteli odnaroditi. Povsod sem videl, da ste vi še več morali preterpeti, nego mi. Slovenec je zato pravi ranjeni in razpeti Kristuš med sosednimi narodi. Vi ste nenaraven ali bolje vrhunaraven boj bili in vodili proti mnogo večšim neprijateljem. Zato se nije čuditi, da je pri vas mnogo nenaravnega postalo in do danes v životu ostalo. Ja sem na svojem potovanju opazil, da je kranjska zemlja „das Land der Unlogik“. Kakor se to vidi po vsej deželi, vidi se še bolj specialno pri učiteljskem izobraževališču. Kandidati, prihodnji narodni slovenski učitelji, učé se nemški za podučevanje slovenskih otrok, a ne slovenski! To je resmisel, kajti slovenski ljudski učitelji ostanejo med slovenskim ljudstvom, ker ne avanzirajo kakor drugi činovniki ali vojaki. Po tej logiki bi mogel profesor orientálnih jezikov tudi postati slovenski narodni učitelj. Slovenske šole morajo biti slovenske in narodne po božjej in človeškej pravici in po naravnem zakonu. Da preparandije ali pedagogije, kjer se izobražujejo narodni učitelji za narodne šole, morajo biti z jezikom in duhom narodne, to se vé in samo po sebi razumeje. Naj vekši nemški filozofi in pedagogi od Pestalozzi-a, Herberta do Diesterweg-a in Weitz-a pravijo, da drugače ne more biti narodne omike, nego v narodnem jeziku. Kar slo-

venskim učiteljem ne more dati slovenska literatura, mora dati jim hrvatska literatura s slovensko vkup, zajedno. Vsak izobražen Slavjan obadva alfabeta — latinski in cirilski — umé čitati in pisati, kakor Nемеc svoje. Razložek v literaturi med inteligencije slovensko in hrvatsko ne smeje biti, nego moramo se bližati, da bodemo imeli jeden literarni jezik na slovenskem jugu. Zato predlagam, da izvolite skleniti, da bi se hrvatski jezik kot obligaten predmet predaval v vseh tečajih slovenskega učiteljskega izobraževališča. Omikani Slovenec in posebno še narodni slovenski učitelj ne more zatajiti in ne smeje pozabiti, da je tudi Slovan. Kdor tedaj hoče in želi prav napredovati, mora tudi ruski toliko znati in razumeti, da more vsako rusko knjigo v originalu čitati in za dobro in napredek milega naroda upotrebovati. Jezik je sredstvo za višjo kulturo in svrhu človeštva. Četiri so nam takošna sredstva ali jeziki za kulturo na dispozicijo: angleški jezik, francoski, nemški in srodni ruski. Ruski se jedno leto rojen Slovenec ali Hrvat več nauči, nego angleški, francoski ali nemški četiri ali pet let. Slovenski učenec se v gimnaziji ali w realki in v životu dovolj nauči nemški; avanziral tako ne bode, nego ostane med narodom, zato je dovolj, da nemški le toliko zna, da razumeje nemške knjige. Goethe je djal: „Wer zwei Sprachen vollkommen spräche, müsste zwei Herzen haben“.

Iz ovoga vidite, da sem ja prepričan in osvedočen, da so preparandije važniji zavod za narod in narodno omiko, nego gimnazije in realke vkup. Zarad tega nadalje predlagam, da sklenete in ministerstvu predložite, da učitelji na učiteljskih izobraževališčih morajo biti v vsem ravni in ravnopravni z gimnazijalnimi in realkinimi učitelji, osobito pako gledé karakter, verste in plače. Učitelji izobraževališča za slov. učitelje morajo tudi biti strokovni (Fachlehrer) in samo le kot strokovni nameščeni. Nadalje vam predlagam, da naj si učitelji učiteljskega izobraževališča sami iz svoje sredine zbirajo ali volijo ravnatelja (za 1 — 3 leta). (Živijo!)

Predsednik: Gosp. Tomšič, ako hoče v svojih predlogih kaj spremeniti ali izpustiti, ima zadujo besedo.

Ivan Tomšič: Nobeden izmed govornikov ni overgel, kar sem jaz rekel, zato se tudi nadejam, da bo slavni zbor sprejel moje predloge. Kar je g. Lapajne govoril o več slovenskih izobraževalnicah, in sicer v Mariboru in za koroške Slovence za slovensko učiteljsko izobraževalnico kod paralelko v Celovcu, se jaz sicer s tem vjemam, ali mislim, da bi z a z d a j dobro bilo, če bi sa j eno slovensko učiteljsko izobraževalnico in sicer v Ljubljani imeli. (Glasovi: tudi v Mariboru!) Za hrvaški jezik v izobraževalnici se z g. Tomičem tudi vjemam. Hrvaški jezik je slovenskim učiteljem popolnoma potreben, posebno takim učiteljem, ki so na hrvaškej meji. Pedagogičsko društvo v Zagrebu, ktero pedagogičske knjige izdaja, je tudi nam poslalo

govabila, da se vdeležujemo koristne naprave in da vstvarimo slovensko pedagogiko, kako bi nam pa to mogoče bilo, ako se medsebeno ne bomo razumevali? In še dalje je šlo to poprej omenjeno društvo; vabi nas namreč, da v svojem jeziku pišemo, a pedagogičsko društvo bo dajalo take spise tiskati. Vidite torej, da sami večih podvzetij ne moremo začeti, naj piše kdo kakšno debelejšo knjigo, videl bo, kako je težavno, lotiti se takega dela brez zagotovljene podpore sosednih narodov. Tedaj hrvaški jezik nam je kod najbližji sosedni in srodni potreben, da vzajemno delamo. Učenje tega jezika nam ne bo posebnih težav delalo, saj vidimo, da nekateri naši tovarši, da-si se posebno tega jezika ne učé, že dobro v njem govoriti umejo.

Predsednik bere 1. resolucijo in pravi: Tisti gospodje, ki so za to resolucijo, naj roko vzdignejo. (Enoglasno sprejeto.)

Imamo zdaj tudi drugi predlog g. Lapajneti, kod dostavek prvej resoluciji, da se namreč tudi v Mariboru in Celovcu osnujete učiteljske slov. izobraževalnici. Prosim, gospode, ki so za to resolucijo, naj zopet roko vzdignejo. (Sprejeto.)

Potem prosim, da bi se še o g. Tomičevem predlogu glasovalo, ki pravi: da bi se v slovenske izobraževalnice za ljudske učitelje hrvaški jezik kod obligaten predmet vpeljal. (Enoglasno sprejeto.)

Sedaj imamo še drugo točko g. Tomšičevega predloga gledé prošnje na sl. ministerstvo.

Petar Tomič: Prosim, naj bi se tudi o predlogu gledé ravnopravnosti učiteljev na preparandiji z učitelji gimnazij in realk glasovalo.

Predsednik: Naša postava se gledé tega s postavo za srednje šole popolnoma vjema, kar zadeva nauk ali šolske ure; da je pa sploh več učnih ur na preparandiji, je vzrok, ker je v preparandiji za izobražbo menj časa odmerjeno, kakor po ostalih srednjih učnih zavodih. Druga reč je pa, kar se tiče volitve direktorjev med učiteljstvom, za kateri prodlog prosim, da bi se glasovalo. (Sprejeto.)

Petar Tomič: Še gledé ur nisem čul vprašanja; več kod 20 ur na teden ne sme učitelj v preparandiji imeti.

Dr. Jarc: V postavi je govor samo o maksimu, ki znaša 30 ur; sploh pa je običajno, da imajo učitelji na preparandijah, kakor na gimnaziji in realki, po 18—19 ur na teden. Ta maksimum se ima razumovati le za suplencije, in ako kateri iz med učiteljev ima več ur, to ima tudi pravico na nagrado. Sploh pa nima noboden toliko ur.

Predsednik: Jaz mislim, da je g. Tomič zadovoljen s tem pojasnilom. (Govornik se zadovolji, in o stavljenem predlogu se ne glasuje.) Naj bi se sedaj volil odbor, ki ima nasvetovano peticijo do sl. ministerstva sestaviti. Jaz mislim, naj bi te odbornike g. Tomšič sam nasvetoval.

Ivan Tomšič: Jaz mislim, da bi se odboru učiteljskega društva naložilo, da si izbere pet udov, ki bi potem tako prošnjo sestavili in sl. ministerstvu odposlali.

Predsednik: Tedaj prosim, ali sl. zbor podpira ta predlog, da bi se namreč odboru učiteljskega društva prepustila sestava te prošnje? (Sprejeto enoglasno.)

Pridemo torej k drugi točki programa: kako naj se uči drugi deželni jezik v šolah. Poročevalec o tem vprašanju je g. Knific, učitelj iz Teržiča.

Knific v svojej obširnej obravnavi tega vprašanja pravi, kako težavna mu je naloga, ko se že na obrazu pričujočih vidi, da ste v zboru dve stranki. Omenja za dokaz raznih brošur in programov. Naglasuje sicer potrebo vsacega jezika, pa tudi nemškega, ker že narodni pregovor pravi: „Kolikor jezikov znaš, toliko ljudi veljaš“. Pot, po kateri se jeziki učé, je analitična in sintetična. V ljudskeji šoli nemški jezik učiti, je pa vendar prezgodaj, ali kaj si čmo — pravi — muss ist ein bitteres Essen. Nekteri nemški jezik po šolah še prav po starem kopitu mlatijo. — (Ko je govornik to stvar obravnaval, so se tudi slišali klici: „Na stvar!“) Govornik neha in sklene svojo obravnavo s sklepom: V prvih dveh razredih naj se le domači, a v zadnjih dveh pa tudi nemški jezik podučuje, — in z besedo „z Bogom“ zapusti govornico.

Stanonik: Jaz pa pravim, da za čisti slovenski narod naj bodejo le čisto slovenske šole, za vse druge šole se ne brigamo in ker je stvar čisto naravna, naj bi se čez ta predlog prešlo k dnevnemu redu. (Živijo!)

Škoflek: Pomisliti moramo, da je pedagogika že davno vsaki drugi jezik iz ljudskih šol zaverгла, zato nemški jezik iz narodne šole enkrat za vselej ven! (Dolgotrajni živijo-klici.)

Lapajne: Akoravno sem popolnoma proti nemščini v ljudski šoli, vendar je treba včasih, da se otroku nemščina v glavo vbija, in če že moramo nemščino učiti, naj bi jo vsaj tako učili, kakor že sami Nemci hočejo, t. j. pišimo nemško besedo z latinico in vsa imena z malimi pismeni. To so za dobro pripoznali tudi nemški učenjaki. Predlagam torej, da bi se po slovenskih šolah nemščina z latinico pisala in se je sploh pa le toliko učilo, da bojo otroci znali čitati, vse nepotrebne čerke se naj pa v pravopisu popolnoma izpuščajo, da se našim otrokom učenje nemškega jezika vlahkoti.

Stanonik: Kar je g. predgovornik povedal, veljá le gledé čerk, a nemški jezik bi po tem takem vendar v naših šolah ostal. Jaz sem pa poprej rekel, da v slovenskih narodnih šolah naj bo le čisti slovenski jezik, in da se za noben drugi jezik v naših šolah ne brigamo. (Dolgotrajni živijo-klici.) Prosim tedaj še enkrat sl. zbor, da čez to vprašanje preide na dnevni red.

Predsednik: Ako predlog Stanonikov sprejmemo, tedaj odpade predlog g. Lapajnetov. Prosim sl. zbor, da najpoprej o prvem predlogu odloči. (Predlog Stanonikov je zbor enoglasno sprejel.)

(Dalje sledi.)

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

41. Po vsoji slovnici je razlagal Metelko slovenščino po nemško največ iz čerkopisja in glasoslovja, iz besedoskladja in oblikovja, nekoliko iz skladnje in nekoliko iz književne zgodovine, in iz tega je dajal tudi pismene šolske naloge. Za domače je kakor pred na bogoslovji imel tudi na gimnaziji zlato vodilo: „Vsak naj piše ali iz družih jezikov prestavlja kar hoče; vender je pa bolji, de se vsak veči del v lastni napisatvi vadi. Napák naj se vsak skerbno varuje; kateri se jih pa zavolj pomanjkljivega znanja slovnice ne more še ogibati, naj pusti sestavke, in naj posebne besede sklanja“. Zlata tako svobodno vodilo pametnim ter v resnici svobodnim! Po njem so mu slušatelji njegovega nauka na liceji prinašali res zlate svobodne sestavke ali spise v vezani in nevezani besedi, in prilastil si je bil Metelko toliko znanja o pesništvu, da je skor vsakteremu vedil kaj svetovati, kako naj se to ali uno popravi in še zboljša.

Drugače pa se mu je godilo na gimnaziji pri lahkomišljeni in dostikrat preširni mladini. Pač so tudi tù nekteri nosili mu lepe spise, mnogi pa mojih součencev so le sklanjali in spregali v VII, pa še v VIII. gimnazijskem razredu, in to je ostalo neki, dokler je javno učil Metelko.

Šolske naloge je dajal naj rajši iz slovnice, o čerko- in pravopisji, o glasu, náglasu in naglaskih, o glagolu, pa tudi iz višega jezikoslovja, iz književne zgodovine, potem o pravi oliki, o pridnosti in marljivosti v mladosti, o premagovanji samega sebe, o modrosti in nasproti o neolikarnosti, lenobi in zanikernosti, o mladostni nagajivosti in preširnosti, o drugih njenih napakah in njihovih žalostnih nasledkih; n. pr.:

Kteri razloček je med navodom in sostavo slovanskih čerkopisov? Z Gajico se pride velikrat pri glasnikih in soglasnikih v zadrego, s Cirilico pa nikoli ne; zakaj in kako to? — Kteri razloček je med cirilskim in tevtonskim pravopisjem, katero je bolje in kdaj posebno potrebno? — Ktere zadrege se velikrat primerijo pri branji pisem v sicer sploh navadnem tevtonskem čerkopisu, in kako si je v tem pomagati? — Kaj je glas, kaj náglas, koliko različnih glasov in koliko náglasov imamo v slovenščini? Kaj izide iz premembe glasa, kaj iz premembe náglasa? — Koliktera je izreka glasnikov, ktera je prava raba naglasnih znamenj, in ktera njih napéna raba se v sedanjem pisanji večkrat vidi? — Kako ločimo v govoru glas od náglasa in kako v pisanji oba pri vsih samoglasnikih zaznamvamo; kdaj se náglas mora in kdaj se ne more prav zaznamvati? — Kteri samoglasniki in kdaj delajo dvoumnost v besedah in ktera je prava stava